

БРАНЯПОЕЗД ОРШАНСКІ

Краязнаўца Эдуард Навягонскі распавёў карэспандэнту «Звязды» малавядомы факт вайны. Аказваецца, браняпоезд, які быў у падначаленні Народнага камісарыята ўнутраных спраў, у перадавае гады дыслацыраваўся ў Оршы.

Эдуард Эдуардавіч стараецца ўстанавіць імёны і прозвішчы членаў экіпажа таго браняпоезда. Пакуль вядомыя прозвішчы двух загінулых. Каб папоўніць спіс, краязнавец ужо накіраваў запыты ў Калужскую і Арлоўскую вобласці. Ёсць надзея на дапамогу ў гэтым супрацоўніках іншых архіваў; навукоўцаў, якія даследуюць тэму вайны; сваякоў зніклых без вестак, загінулых.

Барацьба бронепаяздоў з праціўнікамі за рэдкім выпадкам пакуль так і застаецца пакрытай таямніцай. Мо яшчэ і таму, што ў большасці з іх лёс трагічны... Дарэчы, і кінафільмаў пра такія цягнікі не так ужо і шмат. Адзін з самых вядомых — «Наш браняпоезд», які ў 1988 годзе зняў вядомы беларускі кінарэжысёр, акцёр, прадзюсар Міхаіл Пташук.

— Паколькі захапляюся здыманнем дакументальнага кіно, маю намер стварыць фільм «Семдзсят шосты з сорок першага». Там будзе расказваецца пра тое, што ідзе ўсяго толькі другі дзень Вялікай Айчыннай, полчышчы танкаў Гудэрыяна рвуцца на ўсход, клінамі рассякаючы войскі Заходняй асобай ваеннай акругі Чырвонай Арміі. Іх мэта — Масква...

23 чэрвеня 1941 года ў 8 гадзін 45 хвілін начальнік Галоўнага ўпраўлення войскаў НКВС СССР генерал-маёр Аляксандр Іванавіч Гуляеў аддае загад выкарыстаць у барацьбе з ворагам бронепаязды... А на наступны дзень экіпажу навучальнага 76-га

Браніраваны цягнік.

браняпоезда ставяць новую задачу. Трэба было адправіцца ў кірунку Маладзечна і ва ўзаемадзеянні з 9 дывізіяй НКВС па ахове чыгунак, штаб якой размяшчаўся ў Вільні, увайсці ў гэты горад і там арганізаваць абарону аб'ектаў. Але... У гэты час камандаванню 3-й дывізіі НКВС па ахове чыгунак, куды ўваходзіў і 76-ы полк, было толькі вядома, што 76-ы браняпоезд знаходзіцца недзе на захадзе ад Мінска. Сувязь з экіпажам была страчана, — расказвае краязнавец.

У першыя дні вайны ў падобным становішчы апынуліся дзесяць браніраваных цягнікоў дывізіі ўнутраных войскаў НКВС па ахове чыгунак. Яны ў Беларусі аднымі з першых уступілі ў бітву з надыходзячымі гітлераўскімі дывізіямі групы «Цэнтр».

— Кожная дывізія НКВС па ахове чыгунак ад Далёкага Усходу да заходніх межаў СССР была ўкамплектавана і браніраваным цягніком. Паводле розных крыніц, у перадавае гады ў складзе браняпоезда быў паравоз, пакрыты бранёй, ад двух да чатырох мотаброневагонаў, браніраваны вагон-склад, а таксама вагон-майстэрня і кухня. Экі-

паж налічваў каля 130 вайскоўцаў. На ўзбраенні было 4-8 кароткаствольных гармат узору 1902 года ці 1927-1932 гадоў калібру 7,62 міліметра з далёкасю стральбы да 8 кіламетраў. А яшчэ браніраваныя цягнікі мелі станковыя кулямёты сістэм «Максім», «Дзегцяроў танкавы» і бельгійскі «Браўнінг», якія ўсталёўваліся ў спецыяльных амбразурах. Для супрацьпаветранай абароны таксама было да васьмі зенітных установак: кожная з чатырох сабраных разам «Максімаў», — расказвае нунансы Эдуард Эдуардавіч.

Цікава, што мотаброневыя вагоны ўяўлялі сабой самаходныя чыгуначныя машыны. Апошнія маглі прымяняцца як у складзе браняпоезда, так і рухацца самастойна...

— Менавіта такі мотаброневаягон, як мяркуецца, з 76-га браняпоезда, быў падбіты ў баі 27 чэрвеня 1941-га паміж Смалевічамі і Жодзіна...

Я звязаўся з расійскім гісторыкам і журналістам Раманам Нікіціным, які расказаў шмат падрабязнасцяў пра браніраваныя цягнікі, які ваяваў у Беларусі, — расказвае краязнавец.

Паколькі большасць архіўных фондаў НКВС да гэтага

часу закрыты для масавага карыстання, энтузіясты здолелі аднавіць толькі некаторыя эпізоды з жыцця экіпажа навучальнага браняпоезда 76-га палка НКВС. Паводле расказаў старажылаў Оршы і краязнаўцаў, у перадавае гады ён дыслацыраваўся ў горадзе над Дняпром.

— Я зрабіў відэасюжэт пра чыгуначную станцыю Орша-Таварная (цяпер Орша-Заходняя), якая была ўтворана яшчэ ў дэрэвалюцыйны час, і размясціў у інтэрнэце. Яго прагледзеў адзін з карыстальнікаў, які паведаміў, што, са слоў яго дзеда, у перад-

ваенны час на чыгуначнай станцыі знаходзілася нейкая воінская часць НКВС. Канвойная або па ахове чыгунак... Вывучыўшы карту Генеральнага штаба Чырвонай арміі, выдадзеную ў 1938 годзе, у мяне і маіх аднадумцаў з'явілася здагадка, што ў лесе на гэтай станцыі маглі размяшчацца некаторыя падраздзяленні 76-га палка НКВС... Чаму? На той карце відаць, што ад асноўнага пуці ў раёне перадавае чыгуначнай бальніцы пракладзены яшчэ два. Адзін з іх вёў прыкладна да месца знаходжання машынна-трактарнай станцыі. А другі — на край лесу, дзе ў перадавае гады знаходзіўся гарадок вайскавай часці. Пра гэта расказаў жыхар Оршы, які добра памятае перадавае гады. Ці была пабудаваная для браніраванага цягніка гэтая другая чыгуначная ветка? — разважае Эдуард Эдуардавіч.

Аршанскі краязнавец Віктар Лютынскі знайшоў тэкст радыёграмы за 1942 год, якую адправіў Васіль Бойка, камбрыг партызанскай брыгады. У ёй паведамляецца, што ў лесе за ваенным гарадком 76-га палка НКВС знаходзіцца склад боепрыпасаў.

— Дакладна вядома, што ў перадавае гады на лесе на

станцыі Орша-Заходняя быў ваенны гарадок некаторых структурных падраздзяленняў 76-га палка НКВС па ахове чыгунак. Але ці знаходзіўся тут і навучальны браняпоезд гэтага палка? — расказвае Віктар Лютынскі.

Канчаткова раскрыць тайну дапамог Віктар Баброў, які ў перадавае гады пражываў на станцыі Орша-Заходняя. Яму напярэдадні вайны было дзевяць гадоў. Ён бачыў, як на станцыі, дзе сёння размешчана бальніца, у вароты ваеннага гарадка заязджаў браніраваны паравоз, а наперадзе была платформа.

У выніку краязнаўцам удалося аднавіць падзеі. З Оршы на сваё першае баявое заданне ўжо на наступны дзень пасля пачатку вайны адправіўся экіпаж навучальнага браняпоезда 76-га палка НКВС. А 26 чэрвеня 1941 года побач са станцыяй Чырвоны Сцяг той цягнік прыняў першы бой. Экіпаж вывёў са строю 11 танкаў, бензінавы запраўшчык, тры кулямёты, збіты самалёт і знішчыў вялікую колькасць нямецкіх салдат. Менавіта за гэты бой камандзір браняпоезда капітан Кананенка і камісар Карасцялёў узнагароджаны ордэнам Чырвонага сцяга.

Потым браняпоезд змагаўся з ворагам пад Бранскам... Падчас аднаго з абстрэлаў з гармат цягніка было выпушчана каля 500 снарадаў! Калі штаб арміі, якому падпарадкоўваўся браняпоезд, трапіў у акружэнне, састаў загадаў знішчыць, а экіпажу прабівацца да сваіх.

На постсавецкай прасторы ёсць унікальны помнік браніраванаму цягніку часоў Другой сусветнай вайны. Гэта макет, усталяваны ва ўкраінскім горадзе Канеў...

Аляксандр ПУКШАНСКІ.
Орша — Віцебск.

Помнік-макет ва Украіне.

■ «Зваротная сувязь»

ЦЁПЛАЕ ПРЫВІТАННЕ З ХАЛОДНАЙ СІБІРЫ

1 лютага, у дзень народзінаў афіцыйнай старонкі газеты «Звязда» ў сетцы Facebook, рэдакцыя атрымала шмат віншаванняў і цёплых слоў ад сваіх падпісчыкаў. Так, мы даведаліся, што географія нашых чытачоў вельмі шырокая і нас чытаюць нават у далёкай Сібіры. «Віншуюм з юбілеем, жадаем шмат чытачоў, такіх як беларусы Сібіры», — піша на старонцы «Звязды» ў Facebook Аляксандр Лагуценка.

Беларусы Сібіры праводзяць дзень роднай мовы і чытаюць па-беларуску нават кітайскім студэнтам.

Жадаем усім добрых навін і настрою, будзьце аператыўна ў курсе ўсіх важных падзей на нашай старонцы ў Facebook па спасылцы [facebook.com/ZviadA.bypress](https://www.facebook.com/ZviadA.bypress).

«ЗОРНЫ ПАХОД» ЗАВІТАЎ У АСІПОВІЧЫ

Студэнты і выкладчыкі сталічнай ВНУ падымаюць прэстыж настаўніцкай прафесіі

Свой юбілейны 50-ы паход студэнты і выкладчыкі Мінскага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка прысвяцілі 70-годдзю Перамогі над фашысцкай Германіяй. Традыцыйна ён праходзіць па месцах баявой і працоўнай славы розных абласцей краіны і схема яго маршруту нагадвае зорку. На гэты раз адной з граняў зоркі стане менавіта Асіповіцкі край. Праграма 4 дзён уключае сустрэчы з ветэранамі і моладдзю раёна, правядзенне канцэртаў і спартыўных мерапрыемстваў, арганізацыю майстар-класаў і прафарыентацыйных размоў.

— Такія сустрэчы ўзаемна нас абагачаюць, дапамагаюць падымаць прэстыж настаўніцкай прафесіі сярод моладзі, заахвочваюць яе сеяць добрае, светлае, вечнае, — кажа **начальнік аддзела адукацыі, спорту і турызму Асіповіцкага райвыканкама Наталля ШАЎЧЭНКА.** — У раёне працуе 128 выпускнікоў гэтага ўніверсітэта, 12 з іх з'яўляюцца кіраўнікамі ўстаноў адукацыі, 15 — намеснікамі. На розных факультэтах і курсах ўніверсітэта вучацца 40 нашых былых навучэнцаў, а са 144 летаўных выпускнікоў, якія паступілі ў розныя ВНУ, 11 выбралі менавіта ўніверсітэт імя М. Танка.

Нэлі ЗІГУЛЯ

■ Робім свята разам

Павіншуй родную школу!

Нацыянальны інстытут адукацыі даў старт новаму інтэрнэт-праекту пад назвай «Зробім свята разам», прымеркаванаму да вечара сустрэч выпускнікоў, які абудзецца ўжо ў наступную суботу. Адзядчыць роднай школе на словах ці матэрыяльна цяпер можа кожны выпускнік.

У межах праекта ўсім ахвотным прапануецца пакінуць словы ўдзячнасці настаўнікам сваёй роднай школы на сайце vseti.by (былая беларуская сацыяльная сетка). Усе віншаванні разам з нумарамі школ-адрасатаў адлюстроўваюцца на галоўнай старонцы сайта. Таксама ёсць магчымасць пералічыць любую суму грошай на пазабюджэтны рахунак сваёй школы. Імёны ахвяравальнікаў таксама з'явіцца на сайце vseti.by.

— Галоўная «фішка» гэтай акцыі — інфармацыя пра яе распаўсюджваецца праз сацыяльныя сеткі пры дапамозе знятага намі «віруснага» роліка, — распавёў карэспандэнту «Звязды» **Сяргей АЛЬШЭЎСКІ, начальнік упраўлення арганізацыйнага суправаджэння дыстанцыйных адукацыйных паслуг Нацыянальнага інстытута адукацыі.** — Агульная сума пералічаных на кошт школ сродкаў адлюстроўваецца на сайце vseti.by. Цяпер застаецца толькі чакаць актыўнага ўдзелу выпускнікоў у акцыі.

Яраслаў ЛЫСКАВЕЦ